

תאריך עדכון: 06.2018

שם הקורס: "מחלוקת במעגלי המשפחה"

ד"ר אלומה רייס

התוכנית ללימודי ניהול ויישוב סכסוכים ומשא ומתן

סוג הקורס: שיעור

היקף שעות: 1 נ"ז

סמסטר: ב'

שנת לימודים: תשע"ט

רציונל הקורס:

המשפחה מתאפיינת במערכת יחסים קרובה בין פרטים שונים, שקיים ביניהם פער מגדרי, גילאי ודורי, מעבר להבדלים בהיבטים מגוונים. מערכת היחסים הקרובה הזו מחייבת יצירת שותפויות מסוגים שונים, החל מקיום פיזי משותף, דרך דרכי התנהלות משותפות ועד שותפות בהיבטים כלכליים. מטבע הדברים, עצם השותפויות וכן הצורך בקבלת החלטות מרובות מציפות מחלוקות שונות במשפחה, הגרעינית והמורחבת, במעגליה השונים – בין הורים לילדיהם, בין אחים, בין בני זוג, בין פרט למשפחת המוצא של בן זוגו, ועוד. לכל מעגל משפחתי שכזה ישנם מאפייניו הייחודיים, היבטים רגשיים נלווים, דילמות אופייניות בקשר, נושאי קונפליקט שכיחים, וכמובן גם דרכי התמודדות עם הפערים וצעדים אופייניים ליישוב המחלוקת. כל אלו נטועים עמוק במציאות העכשווית וכמובן מושפעים מההקשר החברתי-תרבותי. פעמים לא מעטות, הקירבה מחד והשונות מאידך הופכות לקונפליקטים לא פתורים ביחסים המשפחתיים, הנושאים מטען רגשי שלילי ועוצמתי (כמו קינאה, יחסי אהבה-שנאה, אכזבה וכדומה) ומתאפיינים במתח מתמשך (כגון מאבקי כוח, יריבות ועד ניתוק קשר). במקרה כזה, בני המשפחה יכולים להיעזר באיש המקצוע, המשלב הבנה מקצועית הן בתחום הטיפול והמשפחה והן בתחום ניהול קונפליקט ובניית הסכמות, להיחלצות מהמחלוקת הלא פתורה אל עבר צמיחה אישית ומשפחתית.

מטרות הקורס:

1. היכרות עם מעגלי המשפחה השונים, מאפייניהם, דפוסי הקשר הייחודיים להם, וקונפליקטים שכיחים אופייניים.
2. היכרות עם מושגים ועם מודלים רלוונטיים בתחום הפסיכולוגיה של הפרט והמשפחה.
3. חשיפה לדרכי התמודדות עם קונפליקטים במעגלי המשפחה ויישובם.

מהלך השיעורים:

הקורס ישלב הרצאות, ניתוחי מקרה, קטעי סרטים, דיונים כיתתיים ופרזנטציות.

נושאי הקורס:

- מהי משפחה? המשגות ואתגרים בראי הזמן
- הורות – משימות, שלבים, סוגי קונפליקטים אופייניים בין דוריים
- הגיל השלישי – סוגיות אופייניות, דילמות ומחלוקות שכיחות בגיל הזהב
- אחאות – מאפייני היחסים והיבטים של מחלוקת בין אחים לאורך החיים
- זוגיות – שותפות ייחודית ורבת פנים, ואתגריה העכשוויים
- משפחות עכשוויות (יחידניות, הורים בני אותו מגדר, פרק ב') – דפוסים והתמודדויות

מנחת הקורס:

ד"ר אלומה רייס - פסיכולוגית קלינית מומחית, דוקטור בפסיכולוגיה מטעם האוניברסיטה העברית בירושלים, מטפלת בעלת ותק במגזר הציבורי ובקליניקה פרטית. מנחה בקורסים של משא ומתן, קונפליקט וגיבור ומגשרת בכירה מזה עשרים שנה. בעלת ניסיון רב הן בטיפול בהקשרים אישיים, הוריים ומשפחתיים והן בתהליכי גישור פנים משפחתיים (בין הורים וילדים, בין אחים, בין זוגות, וכן גישור לגירושין).

דרישות הקורס:

- ✓ תרומה לדין (20% מהציון הסופי)
- ✓ הצגת נושא (מאמר / מושג / מודל) בפורמט Ted בכיתה (30% מהציון הסופי)
- ✓ עבודה כתובה (50% מהציון הסופי)

ביבליוגרפיה:

▪ משפחה

בר-יוסף, ר. (1996) סוציולוגיה של המשפחה לאור שינויים חברתיים וחידושים ביוטכנולוגיים, מגמות, לח, 1, 5-29.

ברגמן, ז., כהן, א. (1995), המשפחה, מסע אל עמק השווה, עם עובד, תל אביב.

פוגל-ביז'ואי, ס. (1999) משפחות בישראל: בין משפחתיות לפוסט-מודרניות. בתוך: ג. רוזן (עורך) מין, מגדר, פוליטיקה, הקיבוץ המאוחד, תל אביב. עמ' 107-166.

פוגל-ביז'ואי, ס. (2009) משפחות בישראל: מגמות ומאפיינים, כוורת, 17, 12-14.

פרס, י., כץ, ר. (1991) המשפחה בישראל: שינוי והמשכיות, בתוך: שמגר-הנדלמן, ל., בר-יוסף, ר. (עורכות): משפחות בישראל. ירושלים: אקדמון, 9-32.

Kinlaw, C. R., Gatins, D., & Dunlap, L. L. (2015) Differences in Views of Family Life According to Age, Gender, and Parental Marital Status, Journal of Divorce and Remarriage, 56:7, 517-534.

▪ הורות

כהן, א. (2007) חויית ההורות: יחסים, התמודדויות והתפתחות, הוצאת אח, קרית ביאליק.

Newberger, C. M. (1980) The Cognitive Structure of Parenthood: Designing a Descriptive Measure. In R. L. Selman & R. Yando (Eds.), New Directions for Child Development: Clinical Developmental Psychology, (No. 7), pp. 45-67, San Francisco: Jossey-Bass.

▪ הורות לילדים בוגרים

ברק, ח. (2006), כשהילדים יוצאים מהבית, יסוד, חולון.

סטר, מ., ברק, מ., ויאסין, ר. (2007) דמויות משמעותיות בגיל ההתבגרות: מקומם של ההורים. בתוך: א. כהן, חויית ההורות: יחסים, התמודדויות והתפתחות. הוצאת אח, קרית ביאליק, עמ' 119-139.

לויצקי, נ. (2007) הורות בוגרת: דילמת ההתערבות – מהלכי איזון בסוגיות של השפעה. בתוך: א. כהן, חויית ההורות: יחסים, התמודדויות והתפתחות, הוצאת אח, קרית ביאליק, עמ' 163-188.

Luscher, K. (2002) Intergenerational Ambivalence: Further Steps in Theory and Research. Journal of Marriage and Family, 64:3, 585-593.

Tabory, E. & Hazan-Stern, S. (2013) Bonds of Silence: Parents and Children Cope with Dissonant Levels of Religiosity, Contemporary Jewry, 33 (3), 171–192.

▪ הגיל השלישי

אלון, נ., אליצור, א. (2017) "חיסול חשבונות" עם הורים מזדקנים. גרסה אלקטרונית, אתר פסיכולוגיה עברית, 12.03.2017.

גרין, ו., איילון, ל. (2012) השיח הבין דורי במעבר לדיור מוגן למבוגרים, גרנטולוגיה וגריאטריה, 3, 31-55.

הנטמן, ש. (2010) דור הסנדוויץ: כפל תפקידים, הקונפליקט הבין דורי והשפעתו על היחסים במשפחה המבוגרת. בתוך י. בריק, א. לבנשטיין (עורכים) הזקן והמשפחה: סוגיות מרכזיות ביחסים רב-דוריים. אשל, האגודה לתכנון ולפיתוח שירותים למען הזקן בישראל, ירושלים, עמ' 90-109.

כץ, ר., לבנשטיין, א., בריק (2010) יחסים בין דוריים וזיקנה בעידן המודרני: השוואות בין מדינתיות. בתוך י. בריק, א. לבנשטיין (עורכים) הזקן והמשפחה: סוגיות מרכזיות ביחסים רב-דוריים. אשל, האגודה לתכנון ולפיתוח שירותים למען הזקן בישראל, ירושלים, עמ' 53-73.

Burnes, D., Pillemer, K. & Lachs, M. S. (2016) Elder abuse severity: a critical but understudied dimension of victimization for Clinicians and researchers, The Gerontologist, 57, 1–12.

Clarke, E. J., Preston, M., Raskin, J. & Bengston, V. L. (1999) Types of Conflicts and Tensions Between Older Parents and Adult Children, The Gerontologist, 39:3, 261-270.

Crampton, A. (2013) Elder Mediation in Theory and Practice: Study Results from a National Caregiver Mediation Demonstration Project, Journal of Gerontological Social Work, 56:5, 423-437.

Hogerbrugge, M.J.A., Komter, A.E. (2012) Solidarity and Ambivalence: Comparing Two Perspectives on Intergenerational Relations Using Longitudinal Panel Data. The Journals of Gerontology, Series B: Psychological Sciences and Social Sciences, 67:3, 372–383.

Kramer, B. J., Kavanaugh, M., Trentham-Dietz, A., Walsh, M., & Yonker, J. A. (2010) Predictors of Family Conflict at the End of Life: The Experience of Spouses and Adult Children of Persons with Lung Cancer, The Gerontologist 50:2, 215-225.

Lowenstein, A. (2007) Solidarity-Conflict and Ambivalence: Testing Two Conceptual Frameworks and their Impact on Quality of Life for Older Family Members, Journal of Gerontology Social Sciences, 62 B, 100-107.

Parsons, R., & Cox, E. (1989) Family mediation in elder caregiving decisions: An empowerment intervention. Social Work, 34(2), 122–126.

Suitor, J. J., Gilligan, M., Johnson, K., & Pillemer, K. (2014) Caregiving, perceptions of maternal favoritism, and tension among siblings, The Gerontologist, 54:4, 580-588.

Wall, J. C., Spira, M. K. (2012) A Conceptual Framework for Differential Use of Mediation and Family Therapy Interventions with Older Adults and Their Families, Journal of gerontological social work, 55:3, 282-297.

▪ אחאות

אברמוביץ ה. (2016) אחים ואחיות, פסיכולוגיה מיתוס ומציאות, רסלינג, תל אביב.

קלוגר, ג'. (2013) אפקט האחים, מודן, בן שמן.

Finzi-Dottan, R., Cohen, O. (2011) Young Adult Sibling Relations: The Effects of perceived parental favoritism and narcissism, The Journal of Psychology Interdisciplinary and Applied, 145:1, 1-22.

Gass, K., Jenkins, J. & Dunn, J. (2007) Are Sibling Relationships Protective? A Longitudinal Study, Journal of Child Psychology and Psychiatry 48:2, 167–175.

Mones, A. G. (2001) Exploring Themes of Siblings Experience to Help Resolve Couples Conflict, Family Journal, 9:4, 455-460.

Recchia, H. E., Howe, N. (2009) Associations Between Social Understanding, Sibling Relationship Quality, and Sibling' Conflict Strategies and Outcomes, Child Development, 80:5,1564-1578.

Sanders, R. (2004) Siblings Relationships: Theory and Issues for Practice. New York: Macmillan.

Scharf, M., Shulman, S. & Avigad-Spitz, L. (2005) Sibling relationships in emerging adulthood and adolescence, Journal of Adolescent research, 20:1, 64-90.

Suitor, J. J., Gilligan, M., Johnson, K., & Pillemer, K. (2014) Caregiving, perceptions of maternal favoritism, and tension among siblings, The Gerontologist, 54:4, 580-588.

▪ זוגיות

קוליק, ל., חבושה-מורגנשטרן, ח. (2009) דפוסי התמודדות של נשים עם קונפליקטים תוך-זוגיים בתחילת הנישואין, חברה ורווחה: רבעון לעבודה סוציאלית, 29:4, 399-429.

קורן, ר. (2002), הקשר הזוגי, הגלוי והסמוי בחיינו הזוגיים, ראמים בע"מ, חולון.

Diamond, R. M., Brimhall, A. S. & Bramesfeld, K. D. (2017) Got Trust? A Mixed-Method Consideration of How Past Relationships Influence Perceptions of Trust, Journal of Divorce and Remarriage, 58:1, 64-81.

Gottman, J. M., Driver, J. L. (2005) Dysfunctional Marital Conflict and Everyday Marital Interaction, Journal of Divorce and Remarriage, 43:3, 63-77.

Segrin, C., Hanzal, A. & Domschke, T. J. (2009) Accuracy and Bias in Newlywed Couples' Perceptions of Conflict Styles and the Association with Marital Satisfaction, Communication Monographs, 76:2, 207-233.

▪ משפחות עכשוויות

ליבליך, ע. (2003) סדר נשים: סיפורי נשים במשפחה החדשה בישראל. שוקן, ישראל.

Ben-Daniel, N., Rokach, R., Filtzer, L. & Feldman, R. (2007) When Two are a Family: Looking Backward and Looking Forward in a Group Intervention with Single by-Choice Mothers, Journal of Family Therapy 29, 249–266.

Brimhall, A., Wampler, J., & Kimball, T. (2008) Learning from the Past, Altering the Future, Family Process, 47 (3), 373-387.

Gold, J. M. (2017) Honoring the Experiences of Gay Stepfamilies: An Unnoticed Population, Journal of Divorce and Remarriage, 58:2, 126-133.

Jensen, T. M., Lombardi, B. M. & Larson, J. H. (2015) Adult Attachment and Step-Parenting Issues: Couple Relationship Quality as a Mediating Factor, Journal of Divorce and Remarriage, 56:1, 80-94.

Kumar, K. (2017) The Blended Family Life Cycle, Journal of Divorce and Remarriage, 58:2, 110-125.

Kurdek, L. A. (1998) Relationship outcomes and their predictors: Longitudinal evidence from heterosexual married, gay cohabiting, and lesbian cohabiting couples. Journal of Marriage and the Family, 60, 553-568.

Kurdek, L. A. (2005) What Do We Know About Gay and Lesbian Couples? Current Directions in Psychological Science, 14:5, 251-251.

Metts, S. M., Schrod, P. & Braithwaite, D. O. (2017) Stepchildren's Communicative and Emotional Journey from Divorce to Remarriage: Predictors of Stepfamily Satisfaction, Journal of Divorce and Remarriage, 58:1, 29-43.

Saint-Jacques, M., Godbout, E., Gherghel, A., Parent, C., Drapeau, S. & Robitaille, C. (2016) Stepfamily Break-Up: A Qualitative Analysis of Trajectories and Processes, Journal of Divorce and Remarriage, 57:8, 517-541.

Stoll, B. M., Arnaut, G. L., Fromme, D. K. & Felker-Thayer, J. A. (2006) Adolescents in Stepfamilies, Journal of Divorce and Remarriage, 44:1-2, 177-189.

Tasker, F. (2005) Lesbian Mothers, Gay Fathers, and their Children: A Review, Developmental and Behavioral Pediatrics, 26:3, 226-240.